

Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky
Správa slovenských jaskýň, Liptovský Mikuláš

**PROGRAM ZÁCHRANY
Jaskyňa nad kameňolomom**

Spracoval: Pavol Staník, Ing. Peter Gažík

Liptovský Mikuláš, 2016

1. Súčasný stav prírodnej pamiatky

1.1. Vyhodnotenie doterajšej ochrany chráneného územia

1.1.1. Východiskové údaje

a) Základné údaje

Podľa § 24 zákona o ochrane prírody a krajiny č. 543/2002 Z. z. (ďalej len „zákon“) sú všetky jaskyne na území Slovenska prírodné pamiatky. V jaskyniach platia osobitné zákazové ustanovenia, ktoré určuje § 24 ods. 4 a 5 zákona. Všetky jaskyne sú podľa Ústavy Slovenskej republiky vo vlastníctve štátu a štátna ochrana prírody, Správa slovenských jaskýň ako odborná organizácia Ministerstva životného prostredia SR zabezpečuje starostlivosť a ochranu jaskýň na celom území Slovenskej republiky.

Jaskyňa nad kameňolomom (alternatívne názvy: Ponor Malá Kamenná, Jaskyňa pod čerešňou) (Rcis 676) sa nachádza v geomorfologickom celku Malé Karpaty, v podcelku Čachtické Karpaty, v katastrálnom území mesta Nové Mesto nad Váhom. Vchod leží na krasovej plošine v nadmorskej výške 285 m. Jaskyňa je dlhá 75 m a hlboká 62 m. Z hľadiska genézy sa jedná o fluviokrasovo-koróznorútivú jaskyňu významnú z geologického, geomorfologického a biospeleologického hľadiska.

b) Podmienky ochrany

V zmysle § 24 ods. 4 zákona je **zakázaná činnosť** uvedená v bodoch nasledovne:

- a) vstúpiť alebo inak preniknúť do nej; zákaz sa nevzťahuje na vstup alebo iný prienik v súvislosti s výkonom štátneho dozoru alebo inej kontrolnej činnosti, s výkonom činnosti spojenej so zabezpečovaním odbornej starostlivosti o jaskyňu a jej ekosystémy, ak túto činnosť vykonáva alebo obstaráva organizácia ochrany prírody, na vstup do sprístupnenej jaskyne podľa odseku 15 a na vstup do verejnosti voľne prístupnej jaskyne podľa odseku 18,
- b) poškodzovať a ničiť chemickú a mechanickú výplň jaskyne, biotopy živočíchov a ostatné zložky a prvky jaskynného ekosystému,
- c) zbierať nerasty a skameneliny, archeologické nálezy, paleontologické nálezy a ich časti, chytať alebo usmrtiť živočíchov,
- d) vykonávať činnosť meniacu stav vodných tokov, jazier a miest presakovania zrážkových vôd,
- e) vykonávať technické geologické práce, banskú činnosť a činnosť vykonávanú banským spôsobom,
- f) skladovať alebo vyrábať priemyselné výrobky, poľnohospodárske produkty a iné materiály,
- g) táboriť, bivakovať alebo zakladať oheň,
- h) vpustiť alebo ustajniť hospodárske zvieratá alebo domáce zvieratá,
- i) organizovať telovýchovné, športové alebo kultúrno-výchovné podujatie, ako aj iné spoločenské podujatie prístupné verejnosti,
- j) znečisťovať podzemné priestory,
- k) rušiť pokoj a ticho,
- l) umiestniť stavbu,
- m) umiestniť reklamné alebo propagačné zariadenie, informačnú tabuľu neslúžiacu na ochranu jaskyne alebo robiť reklamu na vstup do neprístupnej jaskyne.

V zmysle § 24 ods. 5 zákona v jaskyni sa **súhlas** orgánu ochrany prírody vyžaduje na:

- a) zriadenie výskumnej stacionárnej stanice alebo výskumnej plochy,

- b) sprístupnenie a prevádzkovanie jaskyne alebo jej časti na kultúrno-výchovné účely, liečebné účely a na iné verejné sprístupnenie (ďalej len „sprístupnenie jaskyne“),
- c) vykonávanie prípravy alebo výcviku a s nimi súvisiacich činností ozbrojenými zbormi, ozbrojenými silami, v oblasti civilnej ochrany, Hasičským a záchranným zborom, alebo zložkami integrovaného záchranného systému,
- d) inštaláciu alebo použitie zariadenia na svetelné a hlukové efekty, najmä na ohňostroj, laserové zariadenie, intenzívny svetelný zdroj, reprodukovanosť hudbu,
- e) nakrúcanie filmu.

Výnimky z podmienok ochrany:

Oblasťná jaskyniarska skupina Čachtice má platné rozhodnutie OÚ Trenčín, odboru starostlivosti o životné prostredie č. OU-TN-OSZP1-2014/014767-9/Đu/ zo dňa 4. 7. 2014 na speleologickú činnosť v danom krasovom území s platnosťou do 31. 12. 2017.

c) Charakteristika prírodných hodnôt

Geomorfologická charakteristika územia

Najsevernejšiu časť Malých Karpát tvorí podcelok, ktorý sa označuje ako Čachtické Karpaty. Dolina Hrabutnice (Jablonky, Dudváhu) rozdeľuje tento geomorfologický podcelok hlbokým meandrujúcim prielomom na dve časti: severnejšie Nedze a južnejší Plešivec. Z juhozápadu dolina obchádza Čachtický hradný vrch a sedlo na hlavnom chrbte nad jej uzáverom s najvyšším bodom **Veľký Plešivec (484 m)**. Južnejšia časť Plešivca nepresahuje 2 km a vo väčšej miere je budovaná svetlosivými dolomitmi. Severná časť Nedzí je 4 km široká s najvyšším bodom **Na Salaškách (588 m)**. Táto časť o rozlohe 21 km², ktorú budujú predovšetkým dobre skrasovatené svetlé nedzovské vápence, bola vyčlenená ako Čachtický kras. Jeho stupňovitá planina dosahuje v najvyšších častiach asi 350 – 400 m rel. prevýšenia od aluviálnej nivy Váhu, ktorý územie vymedzuje na východe. Na západe a severozápade hraničí kras s nekrasovými flyšovými súvrstviami Myjavskej pahorkatiny, a odtiaľto sem pritekajú aj pomerne výdatnejšie toky, ktoré územie naprieč rozrezávajú alebo kontaktne ohraničujú. Územie malo teda výbornú predispozíciu aj pre rozsiahle paleokrasovatenie v minulosti.

Vchod do jaskyne sa nachádza v nadmorskej výške 285 metrov na dne krasovej jamy, približne 100 metrov západne od hornej hrany Nového lomu. Priestory jaskyne majú priepasťovitý charakter s hĺbkou 62 metrov a dĺžkou 75 metrov. Jaskyňa je vytvorená ponornými vodami v masívnych nedzovských vápencoch na strmo uloženej tektonickej poruche. Jej priestory sú remodelované priesakovými vodami a poznačené rúťivými procesmi. Sintrová výplň sa vyskytuje len sporadicky, a to vo forme nátekov a drobných kvapľov. Jaskyňa je zakončená 9 metrov hlbokou studňou, ktorá je sezónne vyplnená vodou.

Klimatické podmienky

Klimaticky patrí územie do mierne teplej oblasti, a to najmä do obvodu mierne teplého, mierne vlhkého s miernou zimou. Priemerná ročná teplota vzduchu sa pohybuje okolo 8 – 9 °C. Ročný úhrn zrážok je okolo 600 – 750 mm.

Hydrológia

Krasov územie v okolí jaskyne je chudobné na povrchové toky. Hlboké fluvialné ryhy na dne suchých skrasovatených dolín svedčia o pretekani vody počas prudkých dažďov alebo jarného topenia snehu. Táto voda však rýchlo mizne do podzemia. Potoky pretekajúce územím až na malé výnimky pramenia mimo vlastného krasového územia. Výnimkou je krasový prameň ležiaci severne od Hladového prameňa, vody ktorého sa po niekoľkých desiatkach metrov strácajú v podzemí, a drobný svahový prameň nad Sovou jaskyňou pri Bzinciach.

Širšie krasové územie odvodňuje rieka Váh so svojimi prítokmi Jablonkou a Kamečnicou.

Z hydrologického a hydrogeologického hľadiska sú v území významné hlavne krasové pramene Teplica a Hladový prameň v doline Jablonky. Prameň Teplica s výdatnosťou okolo 90 l/s vyviera priamo v obci Čachtice. V súčasnosti je zachytený ako zdroj pitnej vody. E. Kullman (1964) udáva, že pri čerpaní vody zo stavebnej jamy pri budovaní vážskeho stupňa nad Novým Mestom nad Váhom klesla voda v Teplici o 5 m. Možno predpokladať, že Teplicu napája voda uzavretého krasového systému. Niektoré pramene v Čachticiach pri vyústení doliny môžeme pokladať za bariérovo-pretekavé. Sú tiež zistené čiastočne skryté úbytky vôd do masívu planiny z povrchových tokov Hrabutnice i Klanečnice.

Jaskyňa nad kameňolomom je z hydrologického hľadiska zaujímavá prítomnosťou 9 metrov hlbkej studne, ktorá je sezónne vyplnená vodou.

Krasový georeliéf

Hlavnú časť územia vytvára dobre vyvinutá, stupňovitá krasová plošina, v štruktúrnom rámci megaantiklinála, hrastového typu. **Škrapy** sa vyskytujú v typovo mimoriadne bohatej škále na celom území Čachtického krasu. Najčastejšie ide o škrapy studňovité, dierovité alebo všeobecné, menej puklinové. Zvláštnosťou sú tzv. *vložené škrapy*, uvádzané P. Mitterom (1974). Územie je bohaté na množstvo **krasových jám** ležiacich na pravdepodobných zlomových líniách, zriedka aj osamotene. Je tu zaevidovaných vyše 130 krasových jám. Nachádzajú sa tu aj tri mimoriadne veľké krasové jamy so šírkou asi 150 metrov a hĺbkou do 25 metrov. Krasové jamy sú misovité, kotlovité, najčastejšie však lievikovité. Pod aktívnymi, či už náplavovými, alebo koróznymi krasovými jamami, sa vyskytujú komíny rôznej veľkosti.

Skrasovanie na tomto území je veľmi staré a zrejme aj viacnásobne recyklované. Dokazujú to rozsiahle plochy s nálezmi veľkých blokov hrubokryštalických nátekových sintrov na viacerých miestach povrchu planiny. Ďalej tiež pozícia tzv. fosilnej vyvieračky nad Čachticami, 65 m nad dnešnou vyvieračkou Teplica, ktorá musela vzniknúť ešte pred zahĺbením doliny Hrabutice.

Západný okraj planiny bol pri vyvrásňovaní flyšového pásma rozlámaný na bloky s relatívnym vertikálnym posunom do 100 m a existujúce podzemné priestory boli postihnuté rozsiahlym rútením. Tieto bloky a ohraničujúce zlomy sa dajú na leteckých alebo kozmických snímkach veľmi dobre identifikovať. Rovnako sú jednoznačne identifikovateľné rozbité zóny („kučeravý les“). Priamo na povrchu planiny sú poklesnuté oblasti s nápadným množstvom uschnutých a chaoticky popadaných stromov,

napríklad v okolí vchodu do Čachtickej jaskyne. Väčšina závrto v vznikla práve na týchto tektonických a zruťených zónach poklesom materiálu do voľných priestorov v podzemí.

Biológia

O faune jaskýň severnej časti Malých Karpát (Čachtický kras) nie sú známe komplexnejšie údaje. Z Jaskyne nad kameňolomom je známy len málo početný zimný výskyt uchane čiernej (*Barbastella barbastellus*) (Lehotská, 2002). Jediný údaj o bezstavovcoch z Jaskyne nad kameňolomom je nález troglofilného chrobáka *Trechus austriacus* v hĺbke 30 m (Mlejnek a kol., nepubl.). Na lokalite bolo počas výskumu v roku 2016 identifikovaných spolu 42 taxónov z 10 taxonomických skupín terestrických bezstavovcov. Jedná sa o eutrofizovanú jaskyňu s výskytom početných populácií povrchových, pôdnych foriem bezstavovcov. Kvalitatívne aj kvantitatívne dominujú troglofilné druhy so širokým areálom výskytu v rámci celej Európy. Výnimočnosť tejto lokality prezentuje nález nového živočicha pre faunu Slovenska – chvostoskoka *Deuteraphorura rendsinae*, ako aj výskyt vzácných subteránnych populácií mnohonôžok *Haasea flavescens* a *Archiboreoiulus pallidus*.

1.1.2. Časový prehľad vykonaných opatrení

Výskum v Čachtickom krase bol vykonávaný už pred 1. svetovou vojnou, v rokoch 1912 – 1914. Ústrednou postavou týchto snáh bol Dr. Július Éthey, okresný slúžny žijúci v Čachticiach. Zo skupiny dobrovoľníkov sa zachovali dve mená, a to Milan Sluka a cestmajster Bazáni. Pravdepodobne pracovali v závrte Jesenského duby, kde vraj postúpili do hĺbky 30 m. Ďalšie pokusy o prienik do podzemia sa datujú od 30-tych rokov minulého storočia občanmi Čachtíc. Koncom 40. rokov Štefan Popelka s bratom Milanom, Rudolfom Hofmanom a Karlom Třeflíkom začali sondovať v ponore Jaskyne nad kameňolomom, dosiahli hĺbku 25 m. V roku 1952 Popelkovci začali kopat' vo vyvierajúcej Hladový prameň v doline Hrabutnice. Nedosiahli však nejaký podstatný postup. V 70. rokoch v Jaskyni nad kameňolomom vykonávali speleologický prieskum členovia OS Čachtice, dostali sa do hĺbky 65 metrov. Pre náročnosť prác túto lokalitu pracovne opustili a venovali sa prieskumu Čachtickej jaskyne a priepasti Štepica. Odvtedy je jaskyňa navštevovaná len sporadicky. V roku 2016 bol v priestoroch jaskyne realizovaný detailný biospeleologický výskum zameraný na terestrické bezstavovce. Sporadické nálezy netopierov v zimnom období opisuje Lehotská (2002).

1.1.3. Zhodnotenie súčasného stavu

Jaskyňa nad kameňolomom sa nachádza v blízkosti poľnej cesty a je známa miestnemu obyvateľstvu. Vchod do jaskyne je v súčasnosti bez uzáveru, jej vstupné časti sú znečistené domovým a iným odpadom, tým je vstup do jej priestorov takmer nemožný. V jaskyni príležitostne zimujú netopiere a bol tu zaznamenaný aj výskyt vzácných druhov terestrických bezstavovcov.

1.2. Faktory a príčiny ohrozenia chráneného územia

Vchod do jaskyne je v súčasnosti bez uzáveru, jej priestory sú znečisťované rôznym druhom odpadu, ktorý je preplachovaný povrchovými priesakovými vodami. Vzhľadom na výskyt terestrickej fauny, predpoklad vodnej fauny a zimujúce netopiere navrhujeme ochranu biotopu jaskyne uzavretím vchodu a vyčistením jej priestorov od odpadu.

1.3. Zhodnotenie vzťahu k územno-plánovacej dokumentácii regiónu a k dotknutým obciam

Územný plán bol spracovaný a schválený pre Nové Mesto nad Váhom, v ktorého katastri leží aj Jaskyňa nad kameňolomom. Ochrana jaskyne bola riešená pri vyhlasovaní územného plánu.

2. Opatrenia na odstránenie príčin ohrozenia

2.1. V oblasti legislatívy

V súčasnosti nie je potrebná legislatívna úprava opatrení realizovaných v chránenom území.

2.2. V oblasti praktickej starostlivosti

Navrhujeme vyčistenie priestorov jaskyne od domového odpadu a uzavretie jej vchodu pevným uzáverom, v ktorom bude vhodný vletový otvor pre netopiere.

2.3. V oblasti monitoringu

Po vykonaných opatreniach zo strany Správy slovenských jaskýň, a to najmä v oblasti praktickej starostlivosti a monitoringu, je predpoklad, že v budúcnosti dôjde k zlepšeniu kvality celého ekosystému Jaskyne nad kameňolomom. Navrhujeme v dvojročnom trvaní monitorovať jaskyňu 1-krát mesačne dvomi členmi speleologickej strážnej služby so zreteľom na stav uzáveru.

2.4. V oblasti výchovy a spolupráce s verejnosťou

Je potrebné oboznámiť verejnosť o hodnotách a zraniteľnosti tejto jaskyne. Túto činnosť môžu vykonávať odborní pracovníci Štátnej ochrany prírody ako aj členovia speleologickej strážnej služby.

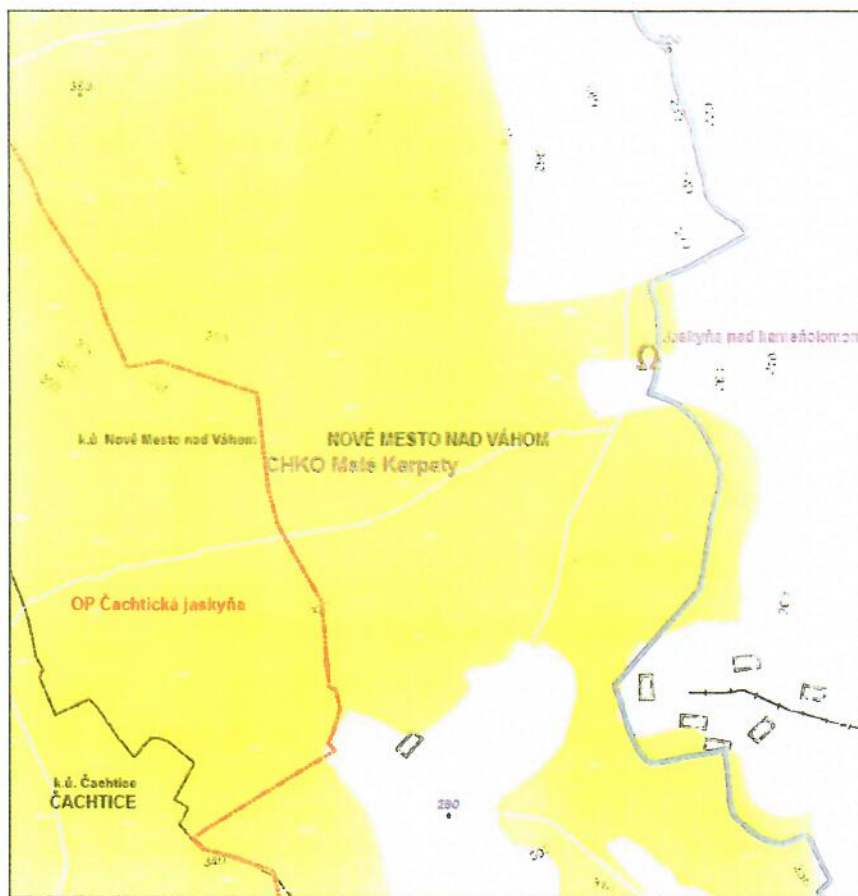
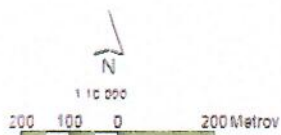
4.Prílohy

4.1. Mapa priestorového rozčlenenia chráneného územia s lokalizáciou navrhovaných zásahov podľa katastrálnych a lesníckych máp

Mapa lokalizácie
prírodnej pamiatky
Jaskyňa nad kameňolomom

Legenda

- Jaskyne
- ochranné pásmo jaskýň
- chránená krajinná oblasť
- Jednotky priestorového rozčlenenia lesa
- lú

LHC Stará Turá

Mapový podklad: GKÚ Bratislava, NLC Zvolen

4.2. Prehľad foriem vlastníctva podľa druhov pozemkov

Jaskyne sú vo vlastníctve Slovenskej republiky a spravuje ich Štátna ochrana prírody, Správa slovenských jaskýň v Liptovskom Mikuláši. Vchod do Jaskyne nad kameňolomom sa nachádza v katastrálnom území Nové Mesto nad Váhom, na pozemku parcelné číslo 5830/13 KN registra "C", druh pozemku - lesné pozemky, list vlastníctva číslo 157, vlastník SR v správe Lesy Slovenskej republiky š.p., Nám. SNP 8, Banská Bystrica.

2.5. Harmonogram opatrení (termíny, náklady a zodpovednosť za realizáciu)

Lokalita č.:	Názov:	Typ opatrenia:	Finančná čísťka (bez DPH) a zdroj:	Rok realizácie:	Zodpovedná organizácia:	Poznámka:
1	Jaskyňa nad kameňolomom (Malé Karpaty)	1. Výroba a osadenie nového úzáveru	2730,- €	2018	ŠOP SR-SSJ	
		2. Vyčistenie priestorov jaskyne	650,- €	2018	ŠOP SR-SSJ	
		3. Monitorovanie jaskyne a stavu uzáverov	1200,- € (600€/rok/2 strážcovia)	2017-2018	ŠOP SR-SSJ	Monitoring zabezpečený členmi speleologickej strážnej služby

3. Závěrečné údaje

3.1. Použité podklady a zdroje informací

Archív OS Čachtice

Bella, P. – Hlaváčová, I. – Holúbek, P. (2007). Zoznam jaskýň na Slovensku. Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, Liptovský Mikuláš, 1–364.

Lehotská, B. (2002). Zimoviská netopierov v Malých Karpatoch I. Vespertilio, 6, 65–71.

Mitter, P. (1983). Geomorfologická rajonizácia krasu Malých Karpát. Slovenský kras, 21, 3–34.

Zákon o ochrane prírody a krajiny č. 543/2002 Z. z.

Jaskyňa nad kameňolomom

1:2 000

